

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

17.zk 2023 • 5€

DURANGALDEAN

BADIRA

 Ainhoa Zabarte Narbaiza | Txelu Angoitia

Ainhao, Irati, Maider, Iratxe, Uribarri, Iزارo, Ane, Irune, Leire, Usue, Alaitz, Eider, Maitane... emakume zerrenda luzea. Zinema, telesailak, kamera aurrean zein atzean, antzerkia, oholtza, ahotsa eta gorputza, dantza, eskuen balantza, marraztu, irudiak, arropak, liburuen azalak eta mamiak, poesia, bertsoa, fikzioa, erretratua, abstraktua. Durangaldeko emakume gazte artistak dira. Batzuk ageriago, ezagunago, izenago. Beste batzuk, aldiz, ezkutuago, gordeago. Egon badaude, eta hemen horren lagin txiki bat jasotzen da.

Artistak eta etiketak

“Jatorriz arte hitzak trebetasuna adierazten du, edozein modutakoa. Trebetasuna irudimenarekin lotzen denean adierazpide estetikoak sortzeko, orduan arteak gainditu egiten du jatorrizko esanahia: objektu, inguru edo esperientzia estetikoak sortzea da orduan artea.” Horrela definitzen du artea Harluxet hiztegi entziklopedikoak.

Arteak baina, eta batez ere artista hitzak, azkura eragiten du erreportajerako batutako emakumeengan. Artista hitzak botere, estatus edo pisu handia duelako. Hala azaltzen du **Ainhoa Olaso Sopelana** (Durango, 1996) zinemagileak: “artista subjektua autoritate botere batekin lotuta doan unetik sortzen dira konplikazioak. *Paristik natorren artista bat naiz ni kantatzen genuen umetan, ideia hori da jasotzen duguna*”. Olaso ez dator Paristik, eta ez da zinema eskola batean sartu. “Donostian zinema eskola batea sartuko nintzateke euskaraz ikasteko, baina ezin

da, aukerak oso mugatuak dira”. Kafearen bueltan antzeko hausnarketa egiten du **Leire Vargas Nieto** (Durango, 2002) idazleak: “Esango nuke artea goi mailako zerbaitekin lotzen dela eta hori bera ere eztabaidagai da.” Artearen definizioa sarritan klasista dela dio, bakoitzak “goi mailako” etiketa hori jar-tzeak edo ez baldintzatzen duelarik. Sortzaile izenaz errazago identifikatzen du bere burua, “aditz ukigarri edo ikusgarri batekin eta hitzaren etimologiagatik baino ez bada ere”.

Artista deituraz gain, bakoitzak badu bere diziplina, bere kategoria, bere etiketa. Aktore, dantzari, argazkilari, zinemagile, abeslari, zuzendari, jostun, bertsolari, ilustratzaile, komikigile eta beste.

Ez du bere burua aktore bezala definitzen **Ainhoa Azpitarte Elgueak** (Zaldibar, 2004), *Irabazi Arte* ETB1eko telesaileko aktoreak. Egunen batean une horretara heltzea nahiko luke. “Noiz heltzen da momentua? Noiz esan dezaket aktorea naizela?” galde-

Ainhoa Olaso Sopedana.

tzen dio bere buruari. Azpitarteren ustez aktore izatearen etiketa hori gizartearen onespenearekin dator, nahiz eta berak horren aurkako iritzia izan.

Uribarri Atxotegi Onandiak (Durango, 1996) dio bere burua artistatzat duela, “bandera” egiteko asmoz. Baina dantzari abizenak ere barne gatazkak sorrarazi dizkio urte luzez. “Dantza oso gazte hasi nuen eta barneratutako lehen kontzeptua, dantza klasikotik etorrira, profesionala eta forma bakarrekoa da. Gorputz konkretu bat, mugimendu bakar

bat eta konpainia handi baten izenpean egiten den bizimodu bat”. Ideia hori irauli nahi du Atxotegik.

Kameren atzean

Argazki kamera soinean mugitzen da **Iratxe Etxeandia Etxebarria** (Zornotza, 1994). Pasioz bizi du ofizio bihurtu nahi duen afizioa. Mundua ikusteko modu bat bezala definitzen du bere fotografiarako sena. Ama du gogoan, ama kamera bati lotuta. Pentsakor jarrita dio hori izan daitekeela bere argazki se-

Ainhoa Azpitarte Elguea.

naren jatorria, baita oroitzenak ehizatzea ere. Erretratuak egitea du gustuko: “argazkilaritza bidez aurrean dudana nola ikusten dudana, bere edertasuna eta agian berak atzematen ez dituen gauza positiboak jasotzea maite dut”. Bere buruarekin egin zuen saiakera konfinamendu garaian. “Oso ariketa zaila egin zitzaidan nire burua ilun hautematen nuenan kamera aurrean jartzea”. Momentu horretan erabaki zuen “jendea zein zoragarria den” erakutsi nahi zuela. Erretratuak, kontzertuak, Huntza taldearekin bira, ezkontzak eta beste atzematen ditu

klik batetan. Txakurrak eta beren jabeak zein objektuak harrapatzea gustatuko litzaioke. Lasarten Kool estudioa duen Karmelerekin egin berri du trukea. Produktuei argazkiak, produktuen truke. “Badakit beti ezin dela horrela bizi, baina desioko nuke lanak horrela egitea”.

Orrien artean iltzatutakoa iruditan imajinatzen aritzen da Ainhoa Olaso. Sekuentzia baten koreografia diseinatzen eta istorioen elkarrizketak asmatzen. Eraman ditu idatzitakoak pantailara durangar

gazteak. *Inork ez luke* du izenburu bere lehen film laburrak. Gradu bukaerako lanarekin bat etorri zena. Baina 2020an *Hemen bizi da maitasuna* film laburra ontzen hasi zen eta sariekin, diru laguntzak, bekak eta Kimuak katalogoan sartzea ere lortu du. Ama-alaben tirabira une bat bizitzen da filmean, non alabak etxetik alde egitea erabakitzen duen. Eztanda une bat. Pandemiak eskainitako denborari etekina aterata 2020an hasi zen letrez istorioa janzten eta bizpahiru urteren ondoren egin du jauzi pantaila handira. Gaur egun beste sei hizkuntzatarata itzulita dago.

Ez daki nondik datorkion zinemarako sena, “ez da hautatutakoa izan”. Bizitzan zehar hartutako erabakietan ikasi du zer duen gustuko eta zer ez. Gidoigintza masterra ikasten dabil orain eta 14 minutuko gidoia idatzia du, akaso luzatzeko asmoz. Hori gutxi ez eta Markel Onaindiarekin batera dokumental baten gidoia garatzen dabil Pilar Zubiaurreri buruz. Zubiaurretarren arreba bezala ezagutua izandako emakumea, eta itzalpean diziplina asko jorratu zituen pertsona.

Eta aurrean

Kameraren aurrean gustura moldatzen da Ainhoa Azpitarte, ETB1eko gaztetxoentzako *Irabazi Arte* telesaillean. Lehen denboraldia 16 urte zituela grabatu zuen eta aitatu du filmaketan ez zirela kontziente egiten ari zirenaz, izan zezakeen oihartzunaz. “Ez genuen imajinatu ere egiten izan duen arrakasta.” Hirugarren denboraldia grabatuta, aurrekoak Disneyren plataforman daude ikusgai. Hala eta guztiz, bere aktore senaren bila jarraitzen du Azpitartek. Dantzertiko ikaslea da, Bilbon dagoen Euskadiko Arte Dramatiko eta Dantzaren Goi Mailako eskola.

Kanpoan aktore bezala ezaguna bada ere, lehenagotik abeslari modura ezagutzen dute herrian. Umetatik bizi izan du musika etxean eta Bizkaia Irratia entzuten zeudela Haur Kantari Txapelketa

zegoela entzun eta izena eman zuen. Bi urtetan aurkeztu, eta batean Bizkaiko lehenengo, eta hurrengoan Euskal Herriko bigarren geratu zen. Ordutik gustuko duen musikarien bertsioak abesten ditu ukeleleak lagunduta, eta bi abesti sortu ditu. Aktore profesionala izatea du amets, baina kantua eta futbola ditu bere konfort-gune eta ahal duen heinean kontzertuak ematen jarraitzea nahiko luke.

Kamera aurrean egin ditu lan batzuk baina oholtza gainean aritzen da eroso **Irati Herreros Moreno** (Zaldibar, 1999). 13 urte zituela hasi zen antzerkia egiten eta arte dramatikoak ikasi du Barakaldon. 2022an Arriagan jardun zuen William Shakespeareren obraren moldaketa den *Lear* antzezlanarekin. “Lehenengoan shockean nengoan, atzeko butaketatik ez zitzaidan entzun ere egin, baina zoragarria izan zen. Hori bai, asko hobetu dezaket”. Pelikula bat egitea gustatuko litzaioke baina ez da bere helburu handiena. *Torre de Brujas*, berak idatzitako lana zuzendu eta antzeztu du. Orain, lan berri bat du esku artean, hazte prozesuan eta Bilboko Zirkuituan sartzea espero du.

Gorputzak

Oholtzan, lurrean, aretoetan eta kalean higitzen dira Bagara kolektiboaren parte diren **Ane Gabilondo Loizate** (Durango, 1995), **Maidier Gonzalez Etxegibel** (Durango, 1995) eta **Uribarri Atxotegi Onandia** hirukotea. Gabilondok jazz moderno diziplinarekin eta klasikoarekin hasi zuen bere ibilbidea, 18 urte bete arte. Orduan Madrileran alde egin eta dantza garaikidea ezagutu ostean, diziplina hori ikasteko hautua egin zuen. Gonzalezek euskal dantzak ikasi zituen txikitan, ondoren Uribarriekin batera dantza klasikoa, eta 15-16 urte zituela kontserbatorio antzeko eskola batera joan zen Madrileran. Gonzalezek apurketa izan zuen balletarekin eta sei urte pasa zituen dantzan egin gabe. Atxotegi dantza klasikoan hasi zen umetatik eta

Irati Herrerros Moreno.

Gasteizen bi urte kontserbatorioan pasa ondoren, Gabilondok bezala, haustura bizi izan zuen. “16-17 urte nituela eman nuen jautzia dantza garaikidera eta hau izan zen salbamendua, bestela dantza utziko nuen”.

Emakumeak eta gazteak dira. Gabilondo dantzariak gogoratzen duen bezala, dantza egiteko modua, iruditegia, ideia matxista batek “zikinduta” dago. Dantza gorputza eta esparru feminizatua den heinean, “zer dago matxakatuago emakume baten

gorputza baino?”. Dioenez, gizarteak oro har emakumea ikusten du lehenengo, eta ondoren dantza, nahi gabe bada ere, ezarrita dauden betaurreko matxistekin. “Honek eragina du gure burua gutxiesten eta dantzari moduan ez ikusten.”

Ane eta Uribarri elkartu ziren lehenbizi eta gerora batu zitzairen Maider. Bagara kolektiboa sortu zuten elkarrekin. “Herrigintza proiektuetatik gentozen, hau ere herrigintza da, baina salto handia eman dugu profesionalizazioaren bidean eta esparru per-

Iratxe Etxeandia Etxebarria.

tsional zein profesionalean ahalduntze bat izan da” gogoratzen du Atxotegik.

Durangoko Azokaren irekierarako emanaldia, Ger-tu Festerako kale performance-a, *Interakzio* eta beste lan batzuk egin dituzte durangar dantzari-ek. Egun, Berrizko Llum espazioan dantza klaseak ere ematen dituzte. “Gu beti kanpoan ibili gara ikas-ten, bakoitza bere kabuz, eta hau Durangaldean egitea apustu handi bat izan da; guk faltan bota du-gun dantza eta denontzako eskuragarri den dantza

espazioa zein eskaintza sortu dugu”, gogoratu du Gonzalezek.

Etokizuna bizirik ikusten du hirukoteak. “Bagara, ize-na bera esanguratsua da, bagaudela, bagarela eraku-tsi nahi dugu” dio Uribarririk. Produkzio espazio bezala irudikatzen dute, edo lan ezberdinak aurrera erama-teko tokia. Hala ikusten du etorkizunean Mainerrek. “Dena delakoa, momentuan momentukoa, gara-tzen joango dena, gure gogo, nahi, behar eta bizi-tzekin transformatzen joango den organismo bat”.

Ane Gabiñondo Loizate, Uribarri Atxotegi Onandia eta Maider Gonzalez Etxegibel.
Bagara Kolektiboa

Hitzekin dantzan

Hitzekin egiten du dantza Leire Vargasek, bertsoan zein poesian. Antzerkian ere aritu da. Azaltzen du *Dena ametsa den irudipena* argitaratzearekin eta sariarekin lortu duela idazle onarpena, “zentzu konbentzionalean.” Bat-bateko bertsolaritza utzita badu ere, *Erre* diziplina arteko emanaldia da eta bertsoa ikuskizunaren tresna nagusia. “Militantziatik nahiko nuke nire burua bertsolari bezala kokatu

eta bertsolari izate horri zabalpena eman bat-batekotik harago”. Hala eta guztiz, kosta egiten zaio bere burua bertsolari bezala ikustea.

Umetan garrantziko zerbait esateko zuenean idaztera jotzen zuen. 13-14 urterekin hasi zen bere sentimenduak poesia bidez kanporatzen, “poesiari esleitzen zaion zentzu erromantikoa”. Urte luzetako lana izan da argitalpenarena. Ezezoak jaso zituen. “Horrek lan batzuk kanpoan uztera eraman nin-

Leire Vargas Nieto.

duen. Beste batzuk zorroztu eta berriak sartzera.” Literaturan dabilen jendearen babes handia jaso duela azpimarratzen du, eta horrek plazara irteteko orduan bertigoak uxatu dizkiola.

Diziplina bakoitzean emakumeen egoera ezberdina bada ere, orokorki gizartearen isla dira espazio hauek ere. Vargasek “kontuz ibili” beharra dagoela dio, emakumeen bidea zabaldu dela ematen badu ere mekanismo eta dinamika matxistak hor jarraitzen

dutela gogorarazten du. “Ez da kasualitatea gizonei literaturari buruz hitz egiteko deitzea eta emakumeoi literatura eta emakumeari buruz berba egiteko”.

Poesian jarraitzea nahi du, baina beste generoren batean ere sakontzea gustatuko litzaioke. “Horretarako denbora behar dut eta nire buruari gauzak egitea permititu, nahiz eta onak ez izan. Hor dut erronka, baina uste dut gozagarria izango dela”.

Irune Basagoiti Agirre.

Zaldibarren eta Mendaron bertso eskolak ematen ditu **Irune Basagoiti Agirrek** (Ermua, 2002). Hezkuntza arautuan ez zuen bertsolaritza ikasteko aukerarik eduki baina etxean ama bertsozalea du eta umetatik bere eskutik joan da saioak ikustera. Mallabiko lagunekin batera Berrizko bertso eskolan eman zuen izena eta talde hori desagertu bada ere, egun Durangon jarraitzen du. Etorkizuna bertsoari lotuta biziko duela dio. “Txapelketetan zerbait gehiago ematea nahiko nuke, azkenean honek

baldintzatzen du gero plazetako kantua. Baina ahal den moduan, eskolak ematen ere pozik nago eta.”

Koloreekin jolasean

Marrazteaz, ilustrazioaz, sorkuntzaz bizi da **Usue Egia Fernandez de Retana** (Durango, 1992). Inoiz ez zukeen pentsatuko soldata irabazi ahalko zuela marrazkien bidez. Bi liburu argitaratu ditu Egia. *Nik esaten dudalako*, Ane Arribillaga Iriarterekin

Usue Egija Fernandez de Retana.

elkarlanean eta bakarrik eginiko *Ura Leporaino*, lan “potentea.” Lehen lana zubi bezala ikusten du, asko ikasi zuen bidean, editorialekin nola lan egin eta liburu bat publikatzearen prozesua bere osotasunean nolakoa den. Konfinamendua bakarrik pasatu zuen ilustratzaileak, eta zerbait kreatiboa egiteko erronka jarri zion bere buruari, eguneroko hausnarketak jasotzen zituen marrazkiak. Momentuko gorabehera emozionalak, fantasiarekin, musikarekin lotutako istorioak. “Egiten ari nintzenari zentzua bilatzen nion

eta editorearekin harremanetan jarri nintzen”. Hila-beteak aurrera, Durangoko SorLeku beka jaso zuen. Liburua errealtate bihurtu zen eta bere marrazkiak “zintzoak” izaten jarraitu bazuten ere, beste era batera marrazten hasi zen. *Marrazki* izeneko espazioa zabaldu berri du Durangon. Marrazketa librea, esperimentazioa, jolasa eta sormena oinarri duen tokia. Ilusio handiarekin dabil bertan eta marrazki, ilustrazio eta sormen munduan jarraitzea espero du etorkizunean.

Irati Bazeta Agirre.

Umetatik pintatu izan du Irati Bazeta Agirrek (Abadiño, 1999). Unibertsitatean gai sozialekin lotura izan behar zuen proiektu bat egiteko eskatu zieten eta marrazkiz egitea otu zitzaion. “Hor berreskuratu nuen marrazteko zaletasuna. Eta hortik instagram kontu bat zabaldua, afizioa ez alboratzeko konpromisoa hartu nuen nire buruarekin”. Hala iritsi zitzaion espero gabeko eskari bat. “Lagunek esaten zidaten ordua iritsi zela, bazela garaia egiten nituen lanei beste irtenbide bat emateko”. Lehen lana saldu eta gero bere barruan aldaketa bat nabari du Baze-

tak, aukera bat. Eta hortik azokara saltzera joateko pausua eman zuen. Marrazki laminez gain, berak sortutako irudiak dituzten telazko poltsak ere saltzen ditu azoketan. Egun lasaiago dabil, lana eta afizioa uztartuz. “Orain nahi dudanean margotzen dut, gogoia eta beharra sentitzen dudanean”.

Hari eta orratzak

Azoka ugaritan topatu daiteke jantzigintzan enfokatu dagoen Amalur proiektua. Blusak, alkandorak,

 Ainhoa Gangoitia Mazorriaga.

prakak eta petoak josten ditu **Ainhoa Gangoitia Mazorriagak** (Abadiño, 1992).

Duela urtebete inguru ireki zuen tailerra. Horrek aurrez aurreko lana errazten dio jostunari: “jendeak bertaratzeko aukera dauka, telak ikusi eta ukitu. Aukeratu eta neurriak hartzen dizkiet. Aurrez aurreko tratua gozagarria da.” Azoketan ere saltzen du. Baina plaza nagusi bat sare sozialak dira, Instagrama. “Salmenta leku oso potentea da. Nik ez nuen pentsatuko horrenbeste saldu zitekeenik. Nik erakus-

leiho eta aukera bezala ikusten ditut, baina egia da dependentzia sortzen dutela eta jendeari gauza berriak eskaini behar dizkiozula, bestela nekatu egiten dira. Eta hori lanaren parte handi bat ere bada”.

Dena eta denak ezin kabitu, zalantzarik ez dago. Durangaldean emakume gazte artistak BADIRA.

Ainhoa Zabarte Narbaiza

Kazetaria